

The background of the entire image is a photograph of a rustic wooden fence made of horizontal logs and vertical posts. Behind the fence, there is a dense forest of tall evergreen trees. In the distance, a small red wooden building is visible through the trees. The lighting is soft, suggesting a late afternoon or early morning setting.

MARJO OJALAMMI

*Sukupolvien
sielujen
sinfonia*

Wanhan klaffipiirongin muistelmät

*Sukupolvien
sielujen sinfonia*

Marjo Ojalammi

SUKUPOLVIEN SIELUJEN SINFONIA

Wanhän klaſſiſiirongin

muistemat

© 2019 Marjo Ojalammi

Kansikuvat ja taitto: Marjo Ojalammi

Kustantaja: BONA ANIMA, Kerava, Suomi

Valmistaja: Books on Demand GmbH, Norderstedt, Saksa

ISBN 978-952-94-2002-5

*Omistettu menneille, nykyisille ja tuleville
eteläpohjalaisille sukupolville.*

Meissä elää sukupolvien keskustelu.

Sisältö

<i>Wanhän klaffipiirongin</i>	3
<i>muistelmat</i>	3
LUKIJALLE	8
<i>PROLOGI</i>	9
Elämäni sukupolvien ketjussa	9
<i>I OSA</i>	13
Venäjän suurruhtinaskunta. Etelä-Pohjanmaa 1800-luvun loppupuolisko. Juho ja Martta sekä nuoripari, Jaakko ja Josefiina. Nälkävuodet	13
<i>II OSA</i>	186
Venäjän suurruhtinaskunta. Etelä-Pohjanmaa. 1900-luvun alkupuoli. Elma Josefiina ja Augusti. Ensimmäinen maailmansota ja itsenäinen Suomi	186
Sisällissota	197
<i>III OSA</i>	281
Johanna ja Valfrid	281

Toinen maailmansota ja Suomi. Etelä-Pohjanmaa. Vuodet 1936–1945. Sameli.	284
Linnoitustöissä.....	310
Rauhan aika vuodesta 1945 eteenpäin aina 1980-luvulle saakka. Aili, Alli, Sanelma ja Elisabet sekä uusi sukulainen: Sulo.....	333
<i>EPILOGI</i>	351
<i>LÄHTEET</i>	352

LUKIJALLE

Olen aina rakastanut vanhoja huonekaluja. Niinpä olohuoneessamme jököttää arvokkaan näköisenä, perintönä meille kulkeutunut, vanha eteläpohjalainen klaffipiironki. Sen historia on osin arvoitus. Kuka sen on tehnyt, ja miten se on suvussa kulkenut? Kukaan ei ole sitä osannut kertoa.

Niinpä eräänä talvisena, pimeänä iltana, mieleeni juolahti kysyä asiaa Wanhalta Rouvalta itseltään. Ja sain kuulla seuraavan tarinan.

PROLOGI

Elämäni sukupolvien ketjussa

Minä voin ylpeilemättä kertoa, että olen kokenut paljon ja monenlaisia asioita. Olen elänyt vanhaksi. Välillä olen ollut raihmainen ja kuolemaisillani. Monesti minut on hylätty, mutta aina minut on löydetty uudelleen. Ensin ihmiset ovat kauhistelleet huonoa kuntoani ja rumuuttani. Mutta lopulta he ovat nähneet mahdollisuuteni: käyttökelpoisuuteni ja vielä piilossa olevan kauneuteni. Nyt minun on määrä tuoda nykyi-kaisiin kerrostalohuoneisiin tuulahdus vanhoilta ajoilta. Kertoa kertomusta, jonka todenperäisyyden vain minä voin tietää.

Nyt minut on todettu arvokkaaksi. Minut on määritelty antiikiksi! Minua ei voi enää heittää noin vain pois. Se tuntuu minusta kummalliselta ja sitä on yhä hieman vaikea uskoa, koska lojuin pitkiä aikoja ladossa kaiken rojun ja heinien alla – hylättyinä ja arvottomana. Nyt olenkin yhtäkkiä arvostettu ja ihailtu. Olen herännyt kuolleista! Perheeni pitää minua paraatipaikalla olohuoneen pitkän seinän vieressä.

Minut on kauniisti entisöity! Jo iäkäs, taitava ja oman arvonsa tunteva puuseppämestari on minut huolella ehostanut alkupe-
räiseen asuuni. Minut on ootrattu kirjavaksi, perinteisin mene-
telmin, sianverellä. Minun vuokseni on uhrattu verta ja hikeä!
Tunnen itseni melkein kuin yhdeksi niistä ihmisistä, jotka ovat
minut vuosikymmenten – tai oikeastaan jo yli vuosisadan –
aikana omistaneet. Toivon, että et pidä tätä pelkästään etelä-
pohjalaisena ”trossaamisena”¹, kun totean, että olen viisas; olen
nähty ja kokenut niin paljon.

Olen saanut seilata viiden sukupolven elämänvirran läpi. Olen
nähty syntymiä ja kuolemia, todistanut kuohuina virtaavaa
onnea ja iloa. Olen haistanut myös sairauden ja kuoleman
löyhkän. Olen elänyt rikasta elämää – ja yhä elän.

Elätkö ikuisesti? Vieläkö tulen näkemään ja kokemaan tulevi-
en sukupolvien onnen ja onnettomuuden vyöryvän päälleni?
Vieläkö saan tuntea ilon kuplivan vanhassa mäntyisessä si-
simmässäni? Tulenko yhä kantamaan klaffini päällä uusia, tuo-
reita ihmislasten valokuvia? Vieläkö klaffipöydän kantenä saa
kantaa yllään suvun perinteikästä, kristallista kastemaljaa, joka
kutsuu tervetulleeksi elämään tuoreen ihmisen taimen; ruso-
poskisen ja viattoman. Saamaan elämän kolhuja. Kokemaan

¹ Trossaaminen tarkoittaa kehumista, joka ei välttämättä pidä paikkaansa.

sekä huumaavan onnen että alimman helvetin tuskan. Ihmiselämän aallokot kaikkineen.

Olen kantanut ylläni myös hautajaiskukkia. Olen nuuhkinut valkoisten kallojen ja liljojen huumaavaa tuoksua: surukukkia, surun tuoksua. Olen ottanut huomaani hautajaiskuvia; kuvia vakavista ja surullisista – joskus täysin ilmeettömistä kasvoista. Vainajistakin. Olen nähnyt itkusilmiä ja lähes epätoivoisia, alaspäin vääntyneitä kasvoja ja suita. Olen kuullut toivotonmuuden huudot. Ikävän ja katkeruuden korventamat sanat. Olen nähnyt hiljaisen, sanattoman surun ja tuskan. Kuolemantuskan.

Mutta olen nähnyt myös toivon heräävän. Toivon, joka ei koskaan ollutkaan täysin kylmä ja eloton. Se oli vain hautautunut monen rojukasan alle, niin kuin minäkin aikoinani.

Sieltä, erään kerran, eräänä päivänä, joku löysi minut – ja toivon. Toivo näki minussa sellaisia mahdollisuuksia, joita muut eivät voineet nähdä. Toivo raahasi minut kotiinsa, verstaaseensa. Toivo aavisti minussa uinuvat mahdollisuudet. Ne pakottivat hänet näkemään minut uudella tavalla. Toivo kuljetti minut pimeästä, kosteasta ja kylmästä ladosta verstaansa lämpöön. Minä kuivuin. Minun kostunut puumateriaalini halkeili lämmöstä. Minä kutistuin. Liimaukseni halkeilivat. Nurkkani al-

koivat retkottaa. Minusta leijaillut vihreän homeinen kuolemanleimu muuttui kuivuneen puuaineksen raikkaaksi tuoksuksi. Toivon tuoksuiksi. Elämän tuoksuiksi. Mahdollisuuksiksi!

Kun olin kuivunut kokonaan. Kun olin jo pelännyt, että lopulta joudun sittenkin tulen ruuaksi. Juuri silloin Toivo jälleen tuli hymyillen luokseni. Hänellä oli mukanaan pari vasaraa, arvokasta puulimaa – varta vasten entisöintiin tarkoitettua. Ja kauniita messinkisiä nauvoja, kolme puristinta – ja hyvä ystävänsä Usko.

Toivo ja Usko kiertelivät pohtien ympärilläni. He arvioivat minua eri puolilta asiantuntevasti. He keskustelivat. He miettivät, mitä minulle kannattaisi tehdä. Ja missä järjestyksessä. Entisöinnissä työn järjestys on erityisen tärkeää – ja riittävä aika. ”Ny ei pirä hötkyyllä”, he totesivat ja istuutuivat verstaan puiselle penkille. Ottivat termospullonsa esiin. Oli kahvin aika ja paikka. Ja tupakan. Siinä he istuivat – aivan edessäni. Tuumivat ja mittailivat. Paljoa ei puhuttu. Piipputupakan aromikas, hieman imelä tuoksu huumasi minut. Se vei minut kauas menneisyyteeni, aikaan jolloin minut tehtiin. Aikaan jolloin minä synnyin.

Venäjän suurruhtinaskunta. Etelä-Pohjanmaa 1800-luvun loppupuolisko. Juho ja Martta sekä nuoripari, Jaakko ja Josefiina. Nälkävuodet.

Pari oli nuori – hyvin nuori. Elettiin vuotta 1860 Etelä-Pohjanmaalla. Kun synnyin, oli kevät. Ehkä toukokuu, ehkä vasta myöhäinen huhtikuu. En muista tarkasti. Mutta sen muistan, että uuden elämän tuoksu leijaili ympärilläni. Tosin silloin olin vasta kasa kuivia, höylättyjä mäntylautoja.

Jaakko oli minun valmistuspuuni jo hyvissä ajoin – ennen lumen tuloa – kaatanut isänsä metsästä. Juho oli luvannut lahjoittaa nuorelle parille tarveaineeni kihlajaislahjaksi. Myöhemmin, häälahjaksi, nuori pari saisi myös tarveaineet sivustavedettävään penkkisänkyyn.

Jaakko oli nuoruuden tarmolla ja rakkauden tuli rinnassaan, kaatanut pari jyrkää petäjää. Karsinut ne ammattitaitoisesti ja vetänyt pöllit kotitalonsa pihapiiriin vanhalla kunnon Laikulla.

Hevonen lähestyi iältään jo kahtakymmentäviittä, mutta se oli edelleen kelpo työjuhta. Se ei oikkuillut turhia, vaan tiesi täsmälleen miten tällaiset metsähommat tehdään. Nuoren isännän ei tarvinnut sitä patistaa, ei neuvoa. Pikemminkin oli päinvastoin. Laikun viisas tahto neuvoi nuorta, joskus hieman kärsimättömyyttä isäntää. Laikku ei suostunut liian kiivastempoiseen työntekoon, vaan se osasi ottaa asiat rauhallisen vakaasti. Sen luja olemus antoi vakautta myös Jaakon, joskus liian kiivaaseen luonteeseen.

Juuri siksi Juho antoikin mielellään juuri Laikun poikansa avuksi ja pariksi. Kunnon hevonen on kuin kunnon emäntä, vakaa, varma ja taloudellinen. Niin Juho ajatteli hiljaa mielessään ja mietti tulevaa miniäänsä; Josefiina oli ison ja vauraan talon tytär. Lapsia Josefiinan vanhemmille oli kuitenkin siunaantunut kaksitoista, joten oli oletettavaa, että myötäjäiset eivät tulisi olemaan kovinkaan runsaat. Lisäksi Josefiinan vanhemmat, erityisesti isä Cabriel, tuttavallisemmin Kaapo, oli tunnettu saituudestaan. Perhe tiedettiin yleisesti pitäjässä myös tiukasta uskonnollisuudesta.

Tämä oli Juhon mielestä pelkästään hyvä asia; eipä tarvinnut murehtia sitä, että Josefiina olisi kovinkaan tuhlaavainen, kevytmielinen tai iloluontoisuuteen taipuvainen. Päinvastoin,

tuleva miniä olisi vakavakasvoinen ja vakavamielinen nuori nainen. Hän vaikutti kaikin puolin kunnolliselta ja työteliäältä ihmiseltä. Se oli Juhon mielestä tärkeintä. Ulkoisestikin Josefiina miellytti tulevaa appiukkoaan. Josefiina muistutti hieman hänen Marttaansa. Hän oli varma siitä, että hän saisi Josefiinasta kunnollisen nuoren emännän taloonsa.

Nuorta emäntää totta tosiaan maatilalle tarvittiinkin; olihan hänen rakkaan Marttansa kuolemasta jo kulunut viisi vuotta. Viisi raskasta, ikävääntäyteistä vuotta. Viisi työteliästä ja vaivalloista vuotta. Kaikki nämä vuodet hän oli yrittänyt kasvattaa pesuettaan yksin, ilman vaimon apua. Viisi vuotta Juho oli opetellut lesken elämää. Se ei sujunut vieläkkään hyvin – ei ollenkaan. Varsinkin tyttöjen kasvatus oli Juhon mielestä vaikeaa; hän ei tuntenut ymmärtävänsä ollenkaan naiseläjien sielunmaisemaa. Tytöt kaipasivat äitiään. Ja Juho ikävöi yhä Marttaansa. Juho oli pehmeä mies. Joskus hieman saamaton ja hidas. Martta se oli heillä kodin pystyssä pitänyt. Emäntä oli ollut aina sairastumiseensa saakka jäntevä ja tomera. Ahkera työnainen ja järjestyksen pitäjä. Mutta tautiin ei tomeruus auttanut.

Martta oli alkanut ensin väsyä. Hänen oli pitänyt aamulypsyn jälkeen panna maata. Hän oli alkanut hengästyä ja näyttää pelettavan kalpealta. Hänen korpimusta tukkansa, joka oli aina

vedetty tiukasti nutturalle takaraivolle, sai hänen ihonsa näyttämään vieläkin kalpeammalta kuin se oikeasti oli. Jakausta hän piti keskellä päätä. Kun Martta aamuisin, karkean pelipöytänsä ääressä, kampasi tukkansa nutturalle, hän viimeisteli sen sylkemällä kämmeniinsä ja sutaistemalla kämmenpohjillaan ohimosuortuviaan. Näin tukka asettui moitteettoman sileästi ja kestäisi päivän työt.

Hiustensa suojaksi hän kietaisi vielä huivin, jonka hän oli kauan sitten – ollessaan vielä nuorikko – kutonut oman kotitalonsa lampaiden villasta. Sidottuaan lopuksi vyötäisilleen vanhan, käsin ompelemansa pellavaesiliinan, hän oli valmis aamutoimiin navetalle.

Navetta oli tehty osin luonnonkivistä, osin hirsistä. Pihapiiriin kuului lisäksi ruoka-aitta, vaate-aitta ja kolme asuinaittaa piikojia ja renkiä varten. Ja yhdistetty jauho- ja jyväpuoti sekä kauempana muista rakennuksista sisäänlämpiävä, mustakitainen savusauna. Saunassa oli synnytty ja joskus myös kuoltu. Sen lauteet olivat nähneet lähes yhtä paljon elämää kuin minä, nykyään jo niin vanha klaffipiironki.

Mutta aika, josta nyt kerron. Aika jona minut valmistettiin, merkitsi minulle vielä tietämättömyyden aikaa. En tiennyt paljoakaan elämästä ja klaffipiironkina olemisesta. Olinhan ole-

Sukupolvien sielujen sinfonia on vahva eteläpohjalainen sukupolviromaani, jossa vanha, samassa suvussa perintönä kulkeutunut klaffipiironki kertoo viiden sukupolven tarinan vuosilta 1860-1980. Näkökulma on paitsi historiallinen, myös vahvasti psykologinen. Onko yksilöihmisen perimään koodattu suvun tarina? Kuinka paljon ihminen voi vaikuttaa kohtaloonsa?

Nälkävuodet, vuoden 1918 tapahtumat, sodista toipuminen ja hyvinvointiyhteiskunnan luominen heräävät eloon kertomuksessa, jossa on yhdistelty sekä faktaa että fiktiota.

"Tosin paapasta oli usein enemmän huolta kuin hyötyä, siksi itsepäinen vanha isäntä oli. Hänellä oli omat omituiset oikkunsa, joiden vuoksi Juho ja Iisakki eivät oikein tulleet toimeen keskenään. Juho oli kuitenkin periaatteen ja kunnian mies: tässä talossa oli vanhukset aina hoidettu kunnialla hautaan asti. Niin tekisi hänkin."

